

| | |
|--|-------------------------------|
| | |
| GYŰJTEMÉNY: SOMOGY MEGYEI TANÁCSAI TERVEZŐ VÁLLALAT | |
| GYŰJTEMÉNY IDEJE: 1973. | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| TART: MŰEMLEKTELMEKÉSI DOKUMENTÁCIÓ | _____ |
| NAGYKERKI SZALACSKAHEGYI PRO'SHA'Z | _____ |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| FOLDRAJZI MŰTÁRO: NAGYKERKI-SZALACSKAHEGYI SZAKMUTATÓ | <u>X. 2.</u> <u>XXXIV.</u> |
| | |
| | |
| | |
| | |
| LELTÁRBEA'S | |

Four empty rectangular boxes arranged horizontally.

Handwritten text: 10 lap, 7 rajz, 21 foto. Below a long empty rectangular box.

Two horizontal lines, one above the other.

2400



IV/47/29

Somogy megyei Tanácsai Tervező Vállalat
Kaposvár, Rákóczi tér 12/a.
Telefon: 14-120.

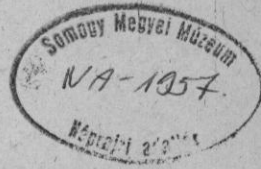
Jelzőszám: 10021

FÉNYKÉPJEGYZÉK

A Nagyberki - Szalacska hegyi népi jellegű préház /MJ/ felmérési dokumentációjához.

- 1./ Eredeti déli homlokzat /1952/
- 2./ Eredeti belső /1952/
- 3./ Keleti homlokzat
- 4./ Déli homlokzat
- 5-15./ Részletek

Somogy megyei Tanácsai Tervező Vállalat
Kaposvár, Rákóczi tér 12/a.
Telefon: 14-120.



Jelzőszám: 11-335.

K O L Z E T L A P

A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben lévő szalacska -
hegyi préház rekonstrukciós tervéhez.

Építész tervező :
L. Szabó Tünde

Néprajzos szakértő:
dr. Zentai Tünde

Statikus tervező :
Károlyi Kálmán

Felmérők:
1:50 léptékű felmérés SOMOGYTERV/ L. Szabó Tünde/
1:20 léptékű felmérés Rippl Rónai Múzeum /Sási János/
SOMOGYTERV/ Magyar Gabriella/

Fotók: borítólapon Lantos Miklós felvétele
belső fotók: Rippl - Rónai Múzeum
fotótárából

Toldy Kont /SOMOGYTERV /
felvételei a préház eredeti helyén/

Műteremvezető :
Lőrincz Ferenc

Igazgató :
Szigetvári György

A rekonstrukciós terv tereadalmi munkában készült.

Kaposvár, 1981. február.

Somogy megyei Tanácsai Tervező Vállalat
Kaposvár, Rákóczi tér 12/a.
Telefon: 14-120.

Jelzőszám: 11-335.

Műszaki leírás

A szalackahegyi présház rekonstrukciós tervéhez.

1./ Története :

Hasonló zeilipelt boronafalás pincék a XVIII - IXI. században a fében gazdag vidékeken igen elterjedt építmények voltak. Ma már csak elvétve találkozhatunk velük megyénkben, ezért fokozottan fel kell figyelniük, meg kell óvniuk népi építészetünk ezen jeles emlékeit.

A szalackahegyi présház építési ideje az 1960-ban kiadott Országos Műemlékjegyzék adatai szerint 1789. Az épület uradalmi pince - présház céljára épült, eredeti formájában nagyméretű "L" alaprajzu építmény, melynek déli szárnyában három helyiségből álló vincellér lakás volt. Ez utóbbiról özv. Kiss Ferencné, / Nagyberki, Felszabadulás u. 28./ az utolsó tulajdonos tájékoztatott dr. Zentai Tünde néprajzossal történt helyezini kutatásunk során.

A Rippl Rónai Múzeum archív fotói még az oldalt nyitott, de fedett, préselés célját szolgáló előtérrel ábrázolja az épületet. A SOMOGYTERV 1973 évi fotói már csak a tető és földén nélküli, csonka, félig földbe süllyedt pince - részt ábrázolja.

Ugyancsak 1973 évben készült a SOMOGYTERV 1:50 léptékű felmérési dokumentációja.

Az épület a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény 1972. évi tanulmányterve áttelepítésre és rekonstrukcióra javasolta, mint megyénk egyik legértékesebb népi műemlékét. Az áttelepítés volt a megmentés egyetlen reális módja.

Ezért az OMF az épületet 1973-ban 16025/73 számú határozatában a műemlék jegyzékből törölte, és a Szennai Községi Tanács a Falumuzeum számára megvásárolta özv. Kiss Ferencnél.

Sajnálatos módon a Községi Tanács az épületet bontási terv és részletes felmérés nélkül elbontatta, így az 1:20 léptékű felmérési tervet már csak utólag lehetett elkészíteni, a bontott faanyag alapján.

Jelenleg a bontott épület maradványait a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben tárolja a Múzeum.

2./ Az épület leírása :

A Járási Földhivatalnál felkutatott 1890 évi térkép jól mutatja az "L" alakú épület elhelyezkedését a Nagyberki melletti Szalacskahegyen levő ezőlőhegyi kápolna mellett, 1236/2 hrsz. számú telken. A Pécsi Geodéziai Vállalat által készített 1971 évi térképen a csonka épületrész már 809/3 Hrsz. alatti szerepel. /Mindkét térkép másolatát a dokumentációhoz mellékeljük./

Az épület eredeti formájában az északnyugati szárnyban zárható pincerészt, nyitott présházat, az északkeleti szárnyban vincellér lakást tartalmazott.

A pincerész szerkezete talpgerendás, zsilipelt borona - falas, nagyméretű tölgyfagerendákból. A nyitott rész felőli homlokzat díszesen kialakított, archaikus mintákkal, karcos - faragva díszített. Mint ilyen, meggyünkben egyedülállóan szép, népi építészeti emlék.

A vincellérlakás valószínűen talpesház volt, koróvázas, sározott kitöltőfalazattal, füstökonyhás, háromszögtetű alaprajzzal. Az egész épületet meredek hajlású, torokgerendás szerkezetű, kontyolt nyeregtető fedte, zsuppezalma héjazattal.

A pince ajtaja eredetileg fagyás szerkezetű volt, amelyeket később átalakítottak. A pincén ablak nem volt, csak eltolható retesszel felszerelt ablaknyílások.

A présház rész oldalfalának anyaga a fényképfelvételekről nem állapítható meg, a pincerészen annak szerkesztésére utaló jel nincs / zsilipelésre utaló jel, talpgerenda - toldás, stb. / Ugy tűnik, mintha a régebbi típusú, ősi változatú egyhelyiségű pincét később bővítették volna meg.

Eredeti berendezési tárgyat a romos épületben nem találtunk. Régi, szép faragott présével kapcsolatban próbáltunk kutatni, a nyomok, a Keszthelyi Múzeumba vezettek, de a Múzeum érdeklődő levelünkre nem válaszolt. /ez a kutatás az épület berendezésével kapcsolatban folytatódni fog, remélhetőleg megtalálható az értékes prés/.

3./ A rekonstrukciós terv

A rekonstrukciós terv a felsorolt előzmények felhasználásával készült el, bemutatva az épület hitelesen rekonstruálható részét, a pincét és a nyitott présházat. Ez utóbbiban javasoljuk az eredeti, vagy korabeli faragott prés és borászati eszközök bemutatását. A vincellér - lakásra, vagyis az épület XVIII. századi "L" alakú kialakítására megbízható adatok hiányában, a rekonstruált épületben rajzon fogunk utalni.

A rekonstrukciós terv véleményezésére dr. Balassa M. Iván néprajzost kértük fel, szakvéleményét mellékeljük.

A présház helyét a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben még nem jelöltük ki. Javaslatunk szerint a ref. templom mögött, a pincesor első épületeként, de attól uttal elkülönítve kerülne felállításra. Ez ellen szól, hogy a viszonylag nagy tömegű, magas tetőszerkezetű épület a domboldalon kedvezőtlen megjelenésű lenne.

Mindenképpen a falusi kisméretű pincéktől elkülönítve javasoljuk elhelyezni, végleges helyével kapcsolatban a Múzeummal még további egyeztetés szükséges. A Falumúzeumban lévő terepadottságok ugyanis nem teszik lehetővé az eredeti tájolással megegyező áttelepítést.

4./ Rekonstrukciós tervek

| | | |
|-------|----------------------------|--------|
| E - 1 | Helyszínrajz | 1:2000 |
| E - 2 | Alaprajz | |
| | B-B metazet | 1:20 |
| E - 3 | A-A metazet | 1:20 |
| E - 4 | Északi és keleti homlokzat | 1:20 |
| E - 5 | Nyugati és déli homlokzat | 1:20 |

Fotók

1. Archiv felvételek / Rippl Rónai Múzeum/
2. " " "
- 3-15 Toldy Kont felvételei 1973-ban a romos épületről
- 16-17 A présház és a szőlőhegyi kápolna a Rippl Rónai Múzeum archiv felvételein
- 18-19 Belső fotók / archiv felvételek/
- 20 Az épület "L" alakú kialakítására utaló egyetlen archiv felvétel
- 21 Lantos Miklós felvétele a díszesen kialakított homlokzatról / reprodukció /

SZABADTÉRI
NÉPRAJZI MUZEUM
SZENTENDRE
2001. Szentendre. pf. 125.

1980. december 12.
Hiv.sz. 11335. 9./80.
O.i. L. Szabó T.

Tárgy: Szalacskahegyi présház
rekonstrukciója

Szigetvári György
igazgató
Somogy megyei Tanácsai Tervező Iroda
Kaposvár
Rákóczi tér 12/a.

Mellékelten megküldöm a szalacskahegyi présház rekonstrukciója tervéről készített véleményemet.

Egyben elnézést kérek a vélemény késedelmes megküldéséért, de egyéb teendőim miatt eddig nem volt időm váratlan felkérésüknek eleget tenni.

/dr. Balassa M. Iván/ s.k.
tudományos titkár

Melléklet :
2 pld. vélemény
1 pld. távdokumentáció

Vélemény

a szalacskahegyi présház rekonstrukció tervéről

Ismereteim szerint a rekonstrukció terv elkészítéséhez az E-3 tervlapon meghivatkozott, Sási János által készített felmérés és a Rigpl-Rónai Múzeum adattárában őrzött fényképfelvételek mellett rendelkezésre álltak dr. Zentai Tünde és Szabó Tünde helyezési kutatásai alapján, az előbbi által készített összefoglaló, valamint dr. Zentai Tünde vázlatrajzai a rekonstrukció lehetséges megoldására. Mindezek alapján a rekonstrukciónak három lehetősége volt:

- 1./ Rekonstruálni az egész egykori épületet, tehát az I. alaku épület sáeik szárnyát is a vincellérlakással.
- 2./ Csak a pince és présházrészt rekonstruálni
- 3./ Csak a pince tetőszerkezetét rekonstruálni.

Elvileg az első megoldás lett volna a legjobb, de a rendelkezésre álló adatok alapján ez olyan mértékűnek kellett volna lennie, hogy azt teljes szakmai hitelességgel a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehetett volna elvégezni.

Igy egyetérttek, hogy a második megoldást választották, ugyanakkor javasolom, hogy akár az épület közelében egy eligazító táblán, akár az épületről, vagy az egész gyűjteményről majdan készitendő kiállításai vezetöben utaljanak arra, hogy a látható épület eredetileg csak épület rész volt.

A megküldött rekonstrukció tervvel főbb vonalakban egyetérttek, mindössze két olyan vonása van, melyet kifogásolok:

1. A prés szin, az eredeti fényképek szerint is - eredetileg mindössze egyik oldaláról, délről volt nyitott / a helyszinrajz alapján inkább délkeleti ez a homlokzat/. Ezért javasolom, hogy az északi és keleti oldalon zellipelt berona fallal határolják le a présszint.

A zsillipeléshez szükséges oszlopok részben adottak, mindössze az északi homlokzaton, az 01 jelű eredeti oszlop mellé kellene beállítani egy másikat. Ez a megoldás analóg az épület, más sarkain alkalmazottal - ld. 01-02, 03-04, stb.

2./ A tetőszerkezet - a dr. Zentai Tünde készítette rekonstrukciós vázlaton ollóágasos - szelemenes volt. Ezta megoldást több tényező is indokolta. Egyrészt az épületről készített eredeti fényképfelvételen / a rek. tervben 2.sz. alatt mellékelve többszöri reprodukciója/ a bal oldalon látezik egy, nem a szarufák síkjában lévő, de azzal megegyező irányulású szerkezeti elem, mely vastagabb, mint a szarufák, és nincs torokgerendája. Ez csak egyféleképpen magyarázható - hogy ez az egyik ollószár.

Hasonló jellegű és nagyságu épületek a présház szűkebb és tágabb környezetében mind ollóágasos szelemenes szerkezetűek.

Mindkettő indokolja, hogy ne a javasolt, a terven szereplő tetőszerkezeti megoldással éljünk a rekonstrukció során, hanem ollóágasos szelemenes szerkezettel készüljön el az épület. E megoldás mellett szól az is, hogy véleményem szerint, ha nem is rekonstruáljuk az eredeti L alakú épületet, annak szerkezeti megoldásaihoz ragaszkodni kell.

A megküldött terv sajnálatosan nem tartalmazta a Szennai Szabadtéri Gyűjteményben történő elhelyezésre vonatkozó elképzeléseket/ helyszínrajz , stb./ Szeretném ezzel kapcsolatban felhívni arra a figyelmet, hogy nagyon jó lenne, ha az épület ott az eredeti terepviszonyoknak megfelelő, és az eredeti tájolással lehetőleg egyező helyre kerülne.

Megítélésem szerint általában csak az alapvető tájolási elvhez kell ragaszkodni a szabadtéri muzeumban, de itt az épületet meglehetősen meghatározza az, hogy egyik végé bevégében van, valamint az, hogy présezine délről nyitott. Egyben felhívom arra a figyelmet, hogy a terv a telepítéshez szükséges műszaki - alapozási tervet sem tartalmazza, pedig ebben az esetben ez is nagyon fontos kérdés, hiszen a fa fal nem érintkezhet közvetlenül a földdel, meg kell oldani a vízvezetést a földbe süllyedő rész körül. stb.

Összegezve: a megküldött tervet főbb vonásaiban jónak, szakmailag hitelesnek ítélem meg, viszont javaslom, hogy a présezin két oldalról zárt legyen, valamint hogy ollóságos szelvényes tetőszarkazettel készüljön a rekonstrukció. A Szabadtéri Gyűjteményben elhelyezésénél ismételten felhívom a figyelmet a tájolással, valamint az épület bevégésével kapcsolatos kérdésekre.

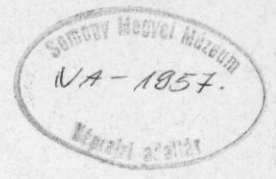
Szentendre, 1980. december 12.

/dr. Balassa M. Iván/.e.k.

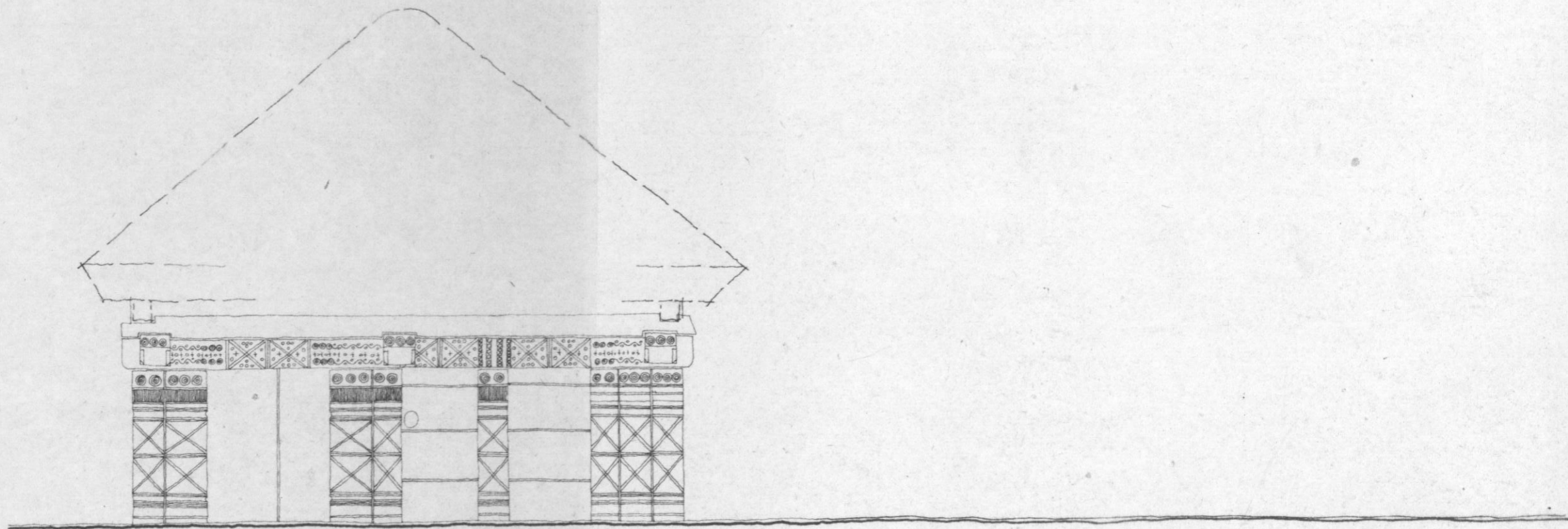
2400

NYÍR-ÚJHÁZI MŰZÉUM KIRÁLYVÁR

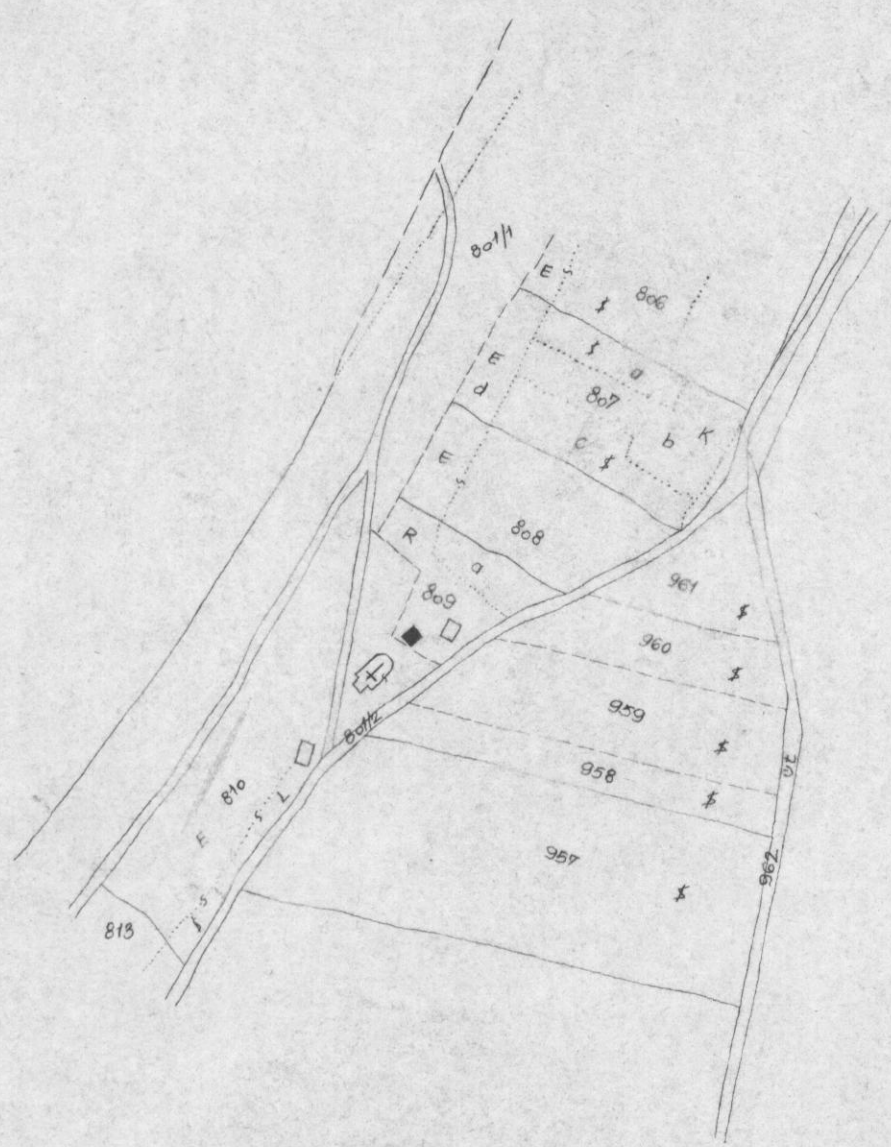
IV/47/34.



| | | | |
|--------------------------------|--------------------|-------------|----------------|
| SOMOGY MEGYEI MŰZÉUM KIRÁLYVÁR | | E4 | |
| NÉPI JELLEGŰ PRÉSHÁZ MJ | | | |
| NAGYBERKI, SZALACSKAHEGY | 0,2 m ² | 1:50 | |
| ÉSZAKKELETI HOMLOKZAT | 10021 | | |
| | M.F. | 1973. VIII. | |
| Sási János | L. Szabó Tünde | Möring E. | Szigetvári Gy. |

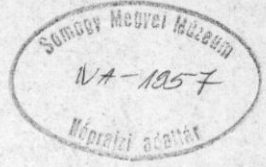


Somogy Megyei Múzeum
 VA-1057
 Réprajzi adattár



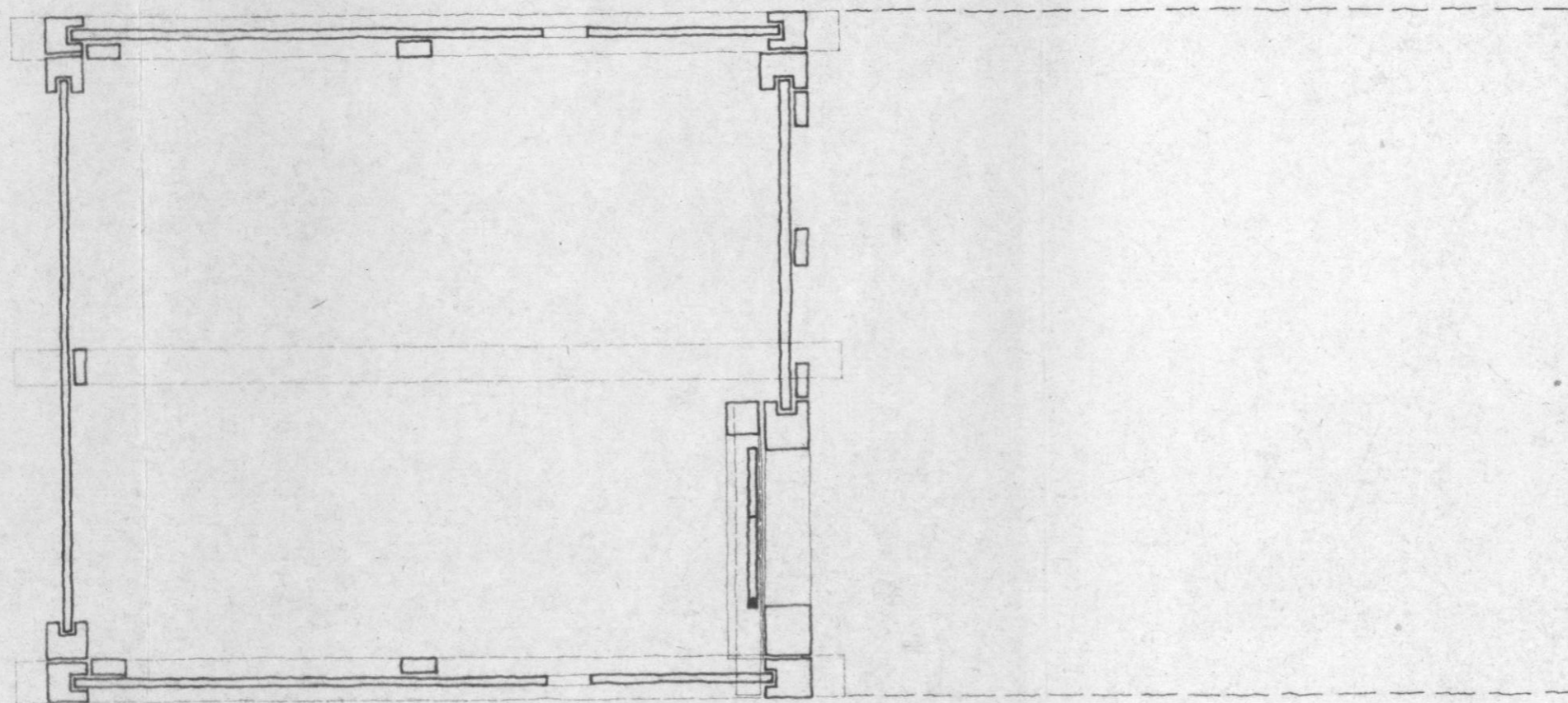
| | | |
|---------------------------|-------------|----------------|
| NÉPI JELLEGŰ PRÉSHÁZ [MJ] | | E ₀ |
| NAGYBERKI, SZALACSKAHEGY | 006m | 1:2880 |
| ÁTTEKINTŐ HELYSZÍNRAJZ | 10021 | |
| | M.F. | 1973. VIII. |
| Sási János | L. Szabó T. | Kámpis M. |
| | Móring E. | Szigetvári Gy. |

IV/47/31



NA-1957

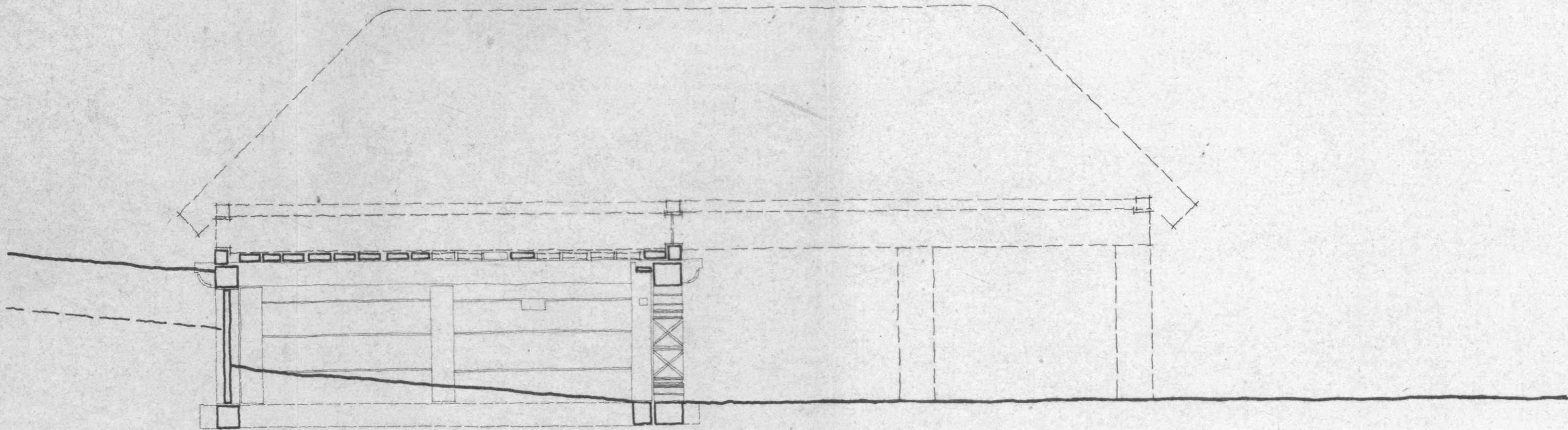
| | | | |
|--------------------------|--------------------------|--------------------------------------|----------------|
| SOMOGY MEGYEI LEVÉLTÁR | | KAPUSZÁS R. 1957. T. 11. 10. 11. 11. | |
| NÉPI JELLEGŰ PRÉSHÁZ MJ | | E ₁ | |
| NAGYBERKI, SZALACSKAHEGY | | 0,2m ² | 1:50 |
| ALAPRAJZ | | 10021 | |
| | | M.F | 1973.VIII. |
| Sasi Janos | L. Szabo Tunde Kampis M. | Moring E. | Szigetvári Gy. |

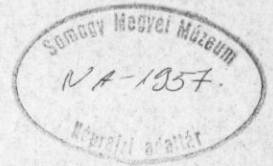


IV/47/32

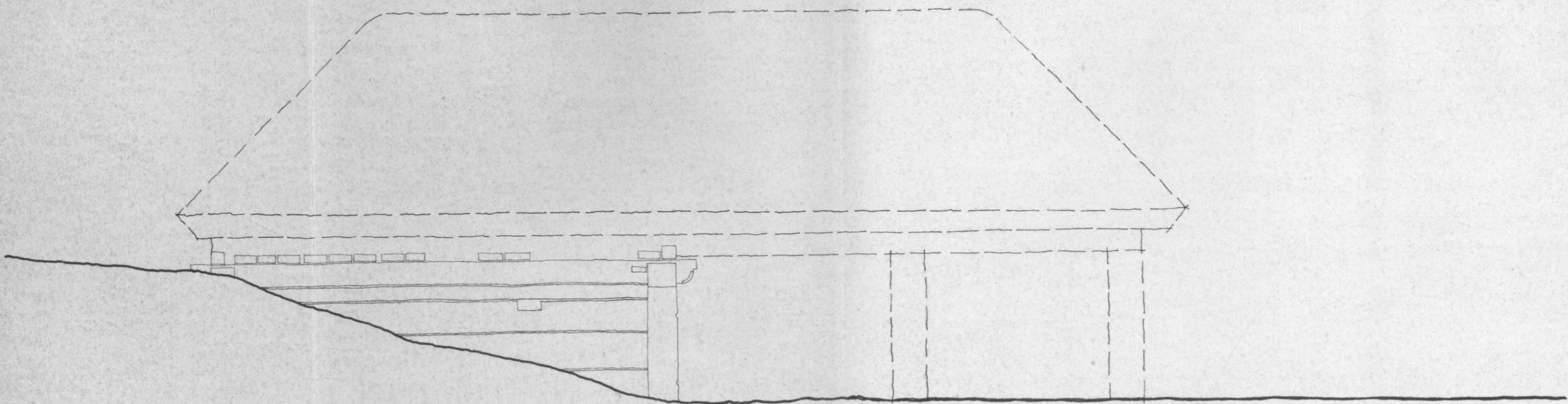


| | | | |
|-------------------------------|--------------------|----------------|----------------|
| SOMOGY MEGYEI MŰZÉUM KATCSYÁK | | E ₂ | |
| NÉPI JELLEGŰ PRÉSHÁZ MJ | | | |
| NAGYBERKI, SZALACSKAHEGY | 0,2 m ² | | 1:50 |
| METSZET | 10021 | | |
| | MF | | 1973. VIII. |
| Sási János | L. SzabóTünde | Möring E. | Szigetvári Gy. |





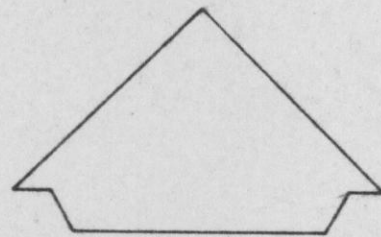
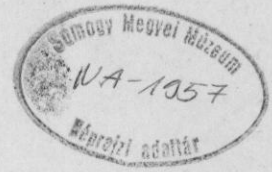
| | | | |
|---------------------------|--------------------|----------------|--------------------------|
| RIFFL-RÓTH MÚZEUM HAFÓVÁR | | IV/47/33 | |
| NÉPI JELLEGŰ PRÉSHÁZ MJ | | E ₃ | |
| NAGYBERKI, SZALACSKAHEGY | 0,2 m ² | 1:50 | |
| DÉLKELETI HOMLOKZAT | 10021 | | |
| MF | | 1973 VIII | |
| Sási János | L. Szabó Tünde | Kampis M. | Maring E. Szigetvári Gy. |



4403/81.



IV/64/629



TÁRSADALMI MUNKA

somogyterv

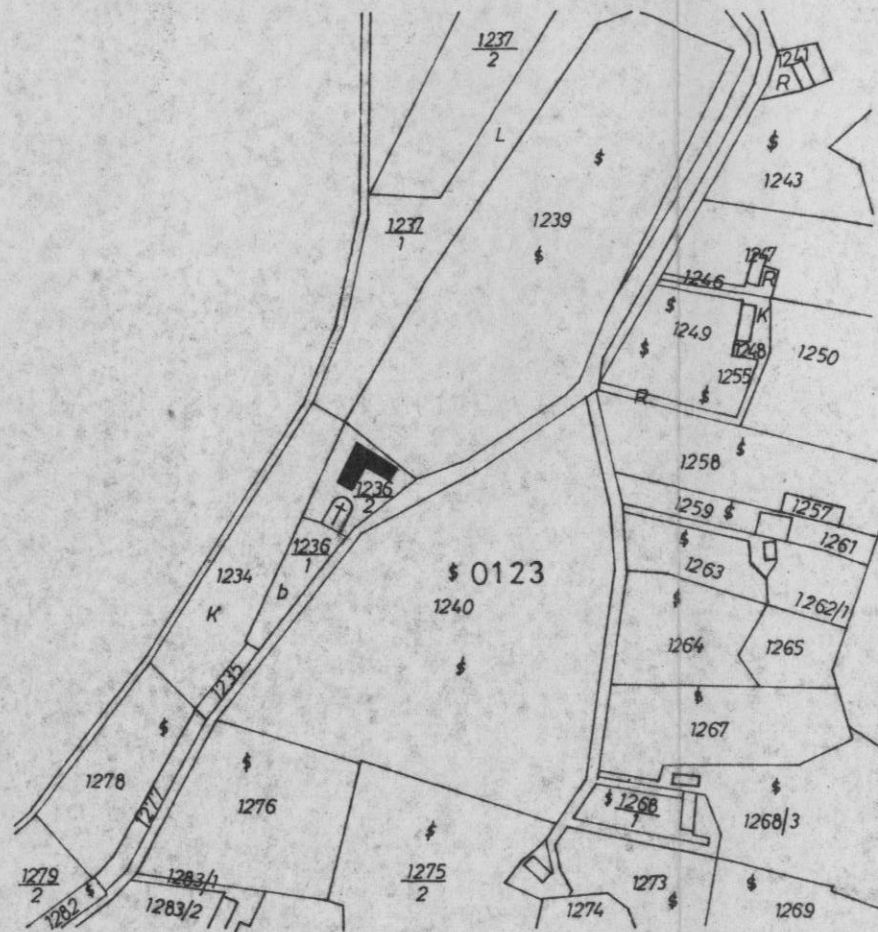
ÉPÍTÉSI TERV ÉS MÉRŐ ÉLLÁS
KAPCSOLÓ DOKUMENTUMOK TEL. N. 20

E-1

| | | | |
|---------|--|---------------------|--------------------------|
| ALAPRA | ALAPRA | | |
| | SZALACSKAHEGYI PRÉSHÁZ | | |
| TERÜLET | NAGYBERKI - SZALACSKAHEGY | 0,20 m ² | |
| TERÜLET | | 11-335 | |
| TERÜLET | HELYSZÍNRAJZOK A PRÉSHÁZ EREDETI HELYÉN | K.T. | 1980. VII. |
| TERÜLET | L. SZABÓ TUNDE | LORINCZ F. | MÓRING E. SZIGETVÁRI GY. |

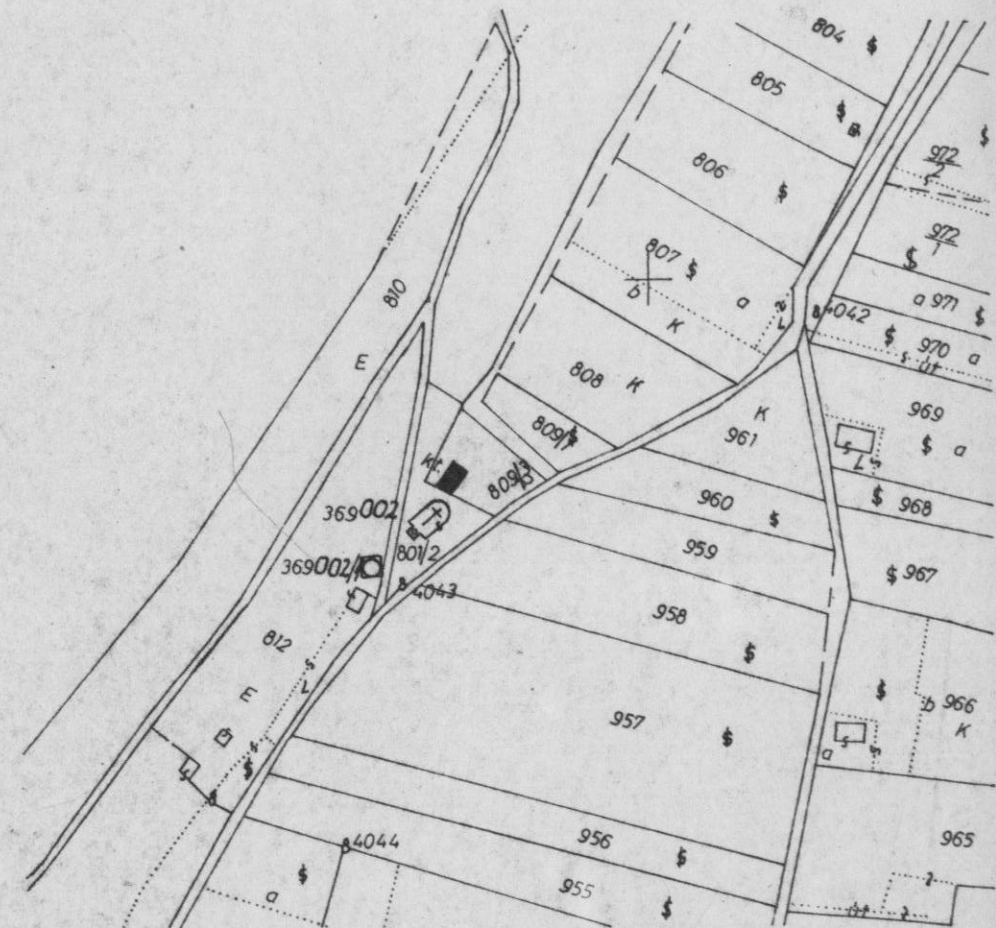
HELYSZÍNRAJZ M=1:2000

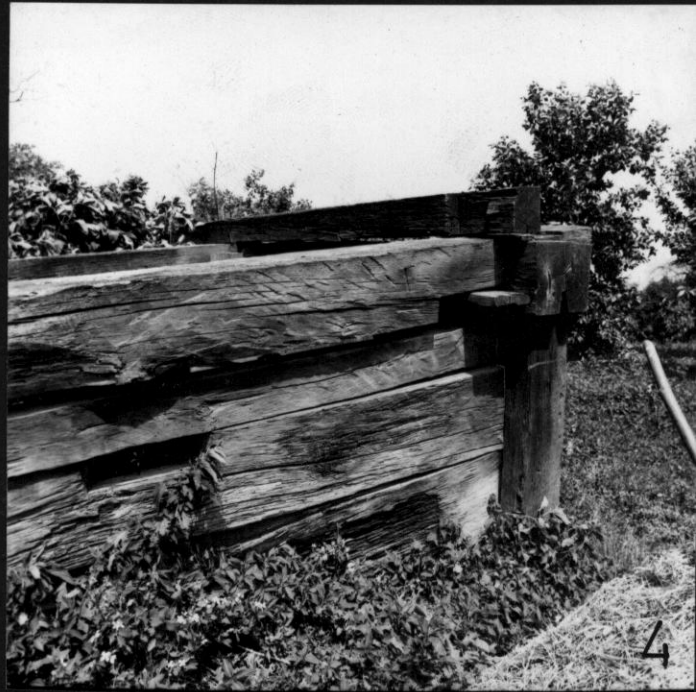
Készítette Wanecek Kajetán főmérnök 1890-ben.



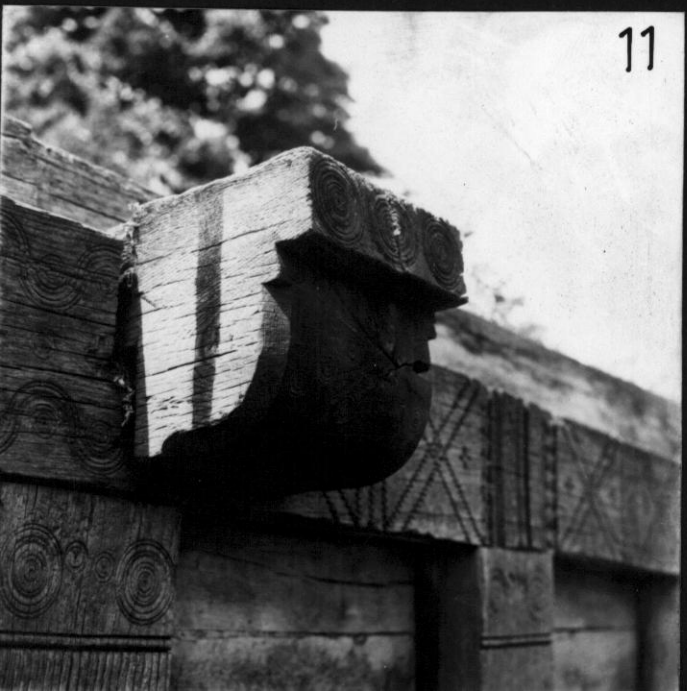
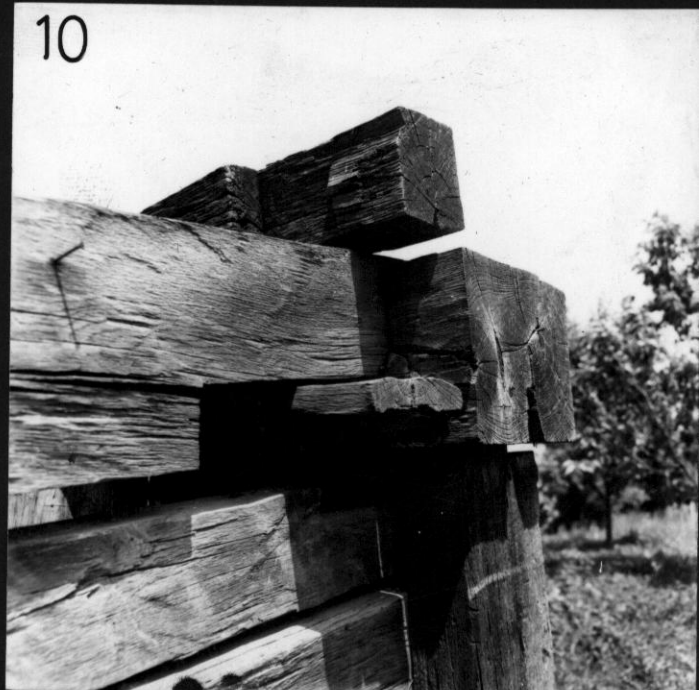
HELYSZÍNRAJZ M=1:2000

Készítette a Pécsi Geodéziai és Térképészeti Vállalat 1971-ben.





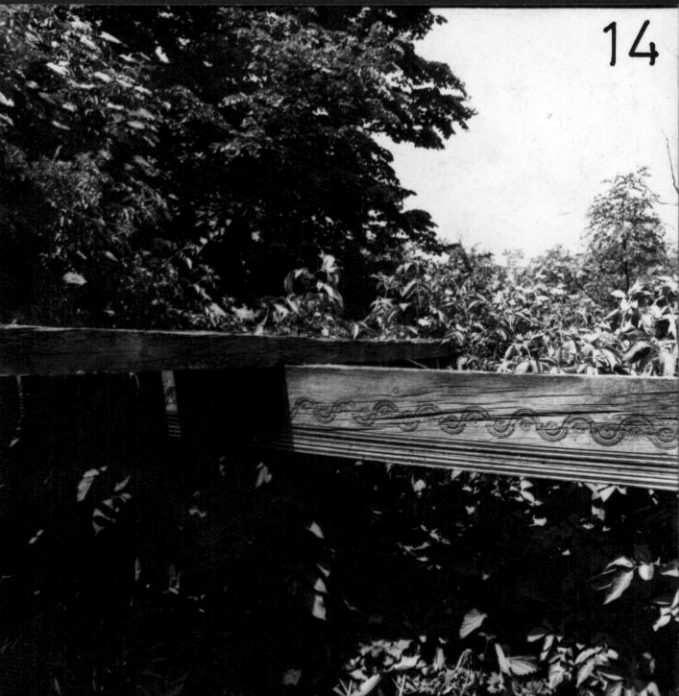




13



14



15







18

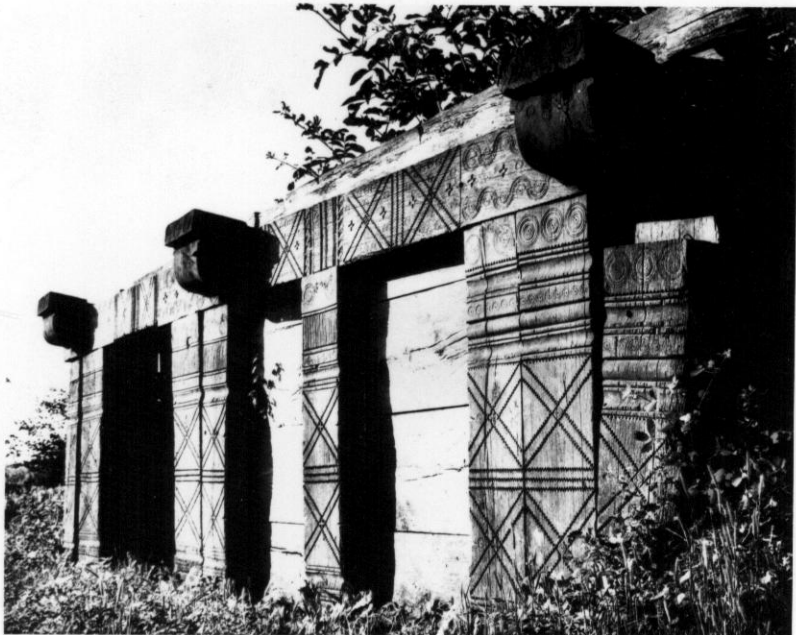
X



19



20



21

x